

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
232 "Соціальне забезпечення"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 364+351.746(07.034)

С69

Укладачі А. А. Дем'яненко

Д. С. Касьмін

Затверджено на засіданні кафедри економіки та соціальних наук.
Протокол № 6 від 29.12.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Соціальна безпека [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня / уклад. А. А. Дем'яненко, Д. С. Касьмін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 41 с.

Подано методичні рекомендації до виконання практичних занять із навчальної дисципліни, що згруповані за двома змістовими модулями, які охоплюють усі теми навчальної дисципліни та призначені сприяти поглибленому й самостійному вивченню дисципліни, а також набуттю необхідних практичних навичок.

Рекомендовано для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 364+351.746(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Динамічний процес розвитку суспільства в умовах загострення існуючих проблем та появи нових соціально-економічних загроз як на рівні окремої особистості, соціальної групи, так і суспільства в цілому, актуалізували розвиток наук та професій, що призначені забезпечити соціальний захист різних верств населення, поступово зростала значущість підготовки молодих, перспективних наукових кадрів для суспільства.

Навчальна дисципліна "Соціальна безпека" спрямована на формування у студентів системи знань та комплексу компетентностей, необхідних для узагальнення теоретичних аспектів соціальної безпеки, застосування методичних підходів до ідентифікації загроз та ризиків соціальної безпеки, визначення рівня їх прояву, вимірювання соціальної безпеки, розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення її рівня.

Навчальна дисципліна "Соціальна безпека" належить до циклу вибіркових дисциплін спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня.

Необхідною навчальною базою дисципліни є засвоєння знань з попередніх навчальних дисциплін, а саме: "Соціологія", "Соціальна статистика", "Людський розвиток", "Державне регулювання соціальної сфери".

Метою навчальної дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями з питань соціальної безпеки та набуття практичних вмінь і навичок щодо виявлення та вирішення складних соціальних проблем у галузі професійної діяльності.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є система соціальної безпеки.

Предметом є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування соціальної безпеки.

У результаті вивчення цієї навчальної дисципліни, зокрема виконання практичних завдань, у студентів мають бути сформовані компетентності, тобто здатності фахівця на належному рівні виконувати професійні завдання, а саме:

знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
здатність оцінювати соціально-економічні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави та соціальною безпекою суспільства;
здатність аналізувати існуючу нормативно-правову базу стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення;
здатність використовувати адміністративно-правові механізми призначення та контролю в системі соціального захисту населення;
здатність до планування та реалізації заходів з надання адресної соціальної допомоги;
здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

Згідно з Національною рамкою кваліфікацій, перелік кваліфікаційних характеристик, якими мають володіти випускники освітньо-професійної програми "Управління соціальною сферою" освітнього рівня "Бакалавр" у межах навчальної дисципліни "Соціальна безпека" наведено в табл. 1. Методичні рекомендації до виконання практичних занять розроблено згідно з визначеними професійними компетентностями у межах кожної теми. Запропонований комплекс практичних завдань дає змогу оцінити поточну успішність знань студентів.

Використання методичних рекомендацій до виконання практичних завдань сприяє підвищенню ефективності практичної підготовки студентів.

Результатом, що отримується здобувачем внаслідок засвоєння навчального матеріалу дисципліни "Соціальна безпека" є здатність виявляти та вирішувати складні соціальні завдання та практичні соціальні проблеми у галузі професійної діяльності.

**Структура складових частин професійних компетентностей із навчальної дисципліни
"Соціальна безпека" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові частини компетентності, яку формують у межах теми	Знання	Уміння / навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
1	2	3	4	5
Тема 1. Теоретичні засади сутності та змісту соціальної безпеки				
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	Знання сутності, значення, змісту та методологічних аспектів дисципліни "Соціальна безпека"	Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем	Презентувати підходи до трактування поняття соціальної безпеки	Самостійно визначати сутність, зміст та методологічні аспекти соціальної безпеки
Тема 2. Складові соціальної безпеки				
Визначати взаємозв'язок та відмінності між складовими соціальної безпеки	Знання особливостей складових соціальної безпеки, їх змісту та чинників впливу на складові	Визначати особливості соціальної безпеки особи, держави і суспільства, їх структуру, загрози і чинники впливу	Презентувати результати визначення особливостей соціальної безпеки особи, держави і суспільства	Самостійно визначати особливості формування соціальної безпеки особи, держави і суспільства

1	2	3	4	5
Тема 3. Соціальні загрози, ризики та небезпеки				
Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми	Знання понять "виклик", "ризик", "загроза" і "небезпека" та умови їх трансформації. Знання основних загроз та викликів соціальної безпеки України	Визначати домінантні загрози соціальної безпеки. Визначати соціальні проблеми, загрози і причини їх виникнення, тенденції розвитку та наслідки	Презентувати результати застосування різних методів визначення домінантних загроз і рівня їх прояву	Самостійно застосовувати методи визначення домінантних загроз соціальної безпеки та ранжування
Тема 4. Соціальний захист і соціальне забезпечення				
Здатність застосовувати методики індивідуальних обрахунків адресної соціальної допомоги, методики індивідуальних обрахунків призначення субсидій, соціальної допомоги вразливим групам населення	Знання особливостей соціального захисту і соціального забезпечення в Україні та за кордоном	Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення. Використовувати механізми призначення фінансової соціальної допомоги	Презентувати результати застосування методів та методик визначення розміру соціальних виплат вразливим категоріям населення. Продукування усних повідомлень щодо особливостей соціального захисту в Україні та за кордоном	Самостійно застосовувати методи розрахунку соціальної допомоги та соціальних виплат вразливим категоріям населення у разі настання соціального випадку. Формулювання власних суджень

1	2	3	4	5
Тема 5. Нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки в Україні				
Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення	Знання нормативно-правових актів із соціальної безпеки в Україні	Застосовувати засоби соціально-правової політики в сфері соціального захисту, базові знання з юриспруденції та законодавства України у сфері соціальної безпеки	Презентувати можливість застосовувати нормативно-правову базу стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення коректно	Відповідальність за точність і коректність застосування нормативно-правової бази у сфері соціального захисту та соціального забезпечення
Тема 6. Діагностика стану соціальної безпеки в Україні				
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	Знання критеріїв оцінювання та показників соціальної безпеки	Застосовувати методи збору інформації: аналіз документів, опитування та спостереження. Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення	Презентувати результати аналізу соціальної безпеки в Україні за статистичними даними	Відповідальність за точність і коректність результатів аналізу соціальної безпеки в Україні

1	2	3	4	5
Тема 7. Методичне забезпечення вимірювання соціальної безпеки				
Здійснювати розрахунок індексу соціальної безпеки	Знання методики вимірювання соціальної безпеки та розрахунку його показників	Вміння застосовувати статистичну, методичну та нормативну базу у сфері соціальної безпеки	Презентувати результати розрахунку індексу соціальної безпеки, здійснювати аналіз його динаміки. Продувати деталізовані усні або письмові пояснення щодо причинно-наслідкового зв'язку зміни рівня індексу соціальної безпеки та його складових	Відповідальність за точність і коректність результатів розрахунку й аналізу
Тема 8. Соціальна напруженість і соціальна згуртованість як індикатори соціальної безпеки суспільства				
Здатність оцінювати соціально-політичні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави та соціальною безпекою суспільства	Знання понять "соціальна напруженість" і "соціальна згуртованість", особливостей його вимірювання	Вміння приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки	Взаємодія в колективі з метою виконання актуальних завдань щодо підвищення соціальної згуртованості. Здатність до ефективної роботи в команді	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем соціальної напруженості. Приймати рішення щодо покращення соціального добробуту та соціальної згуртованості

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Тема 9. Соціальна політика як основа формування соціальної безпеки				
Здатність використовувати адміністративно-правові механізми призначення та контролю в системі соціального захисту населення	Розуміння особливостей використання інструментів і важелів соціальної політики з метою підвищення соціальної безпеки	Використовувати базові знання про принципи реалізації державної соціальної політики та шляхи підвищення соціальної безпеки	Презентувати ефективні підходи до вдосконалення механізму соціальної політики держави	Самостійно визначати інструменти та важелі державної соціальної політики з метою забезпечення соціальної безпеки
Тема 10. Традиційні та інноваційні підходи до формування соціальної безпеки				
Здатність до генерування нових ідей та креативності у підвищенні рівня соціальної безпеки	Знання традиційних та інноваційних підходів до покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки	Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми, приймати інноваційні рішення та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей у вирішенні соціальних проблем	Зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументації щодо вирішення соціальних проблем та підвищення рівня соціальної безпеки	Демонстрація значної автономії, інноваційності, високий ступінь самостійності у розвитку нових ідей у контексті вирішення соціальних проблем та розроблення шляхів підвищення соціальної безпеки

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи соціальної безпеки

Тема 1. Теоретичні засади сутності та змісту соціальної безпеки

1.1. Ділова гра "Теорія соціального обміну Дж. Хоманса"

Користуючись теорією обміну Дж. Хоманса та аксіоматичними постулатами, наведіть власні приклади їх ілюстрації.

Функціонування та розвиток людини і суспільства, відповідно до концепції соціального обміну, базується на обміні різними благами і формами діяльності. Завдяки такому обміну існує влада, престиж, статус, безпека, соціальний розвиток та прогрес. Основним об'єктом теорії обміну є окремі соціальні групи, їх взаємодія та почуттями, що відчують люди у процесі такої взаємодії. Така відносина і взаємодія між людьми розглядається як обмін "вигодами" і пов'язані із соціальним "присвоєнням" якостей, характеристик, властивостей особистості ін.

Дж. Хоманс визначив шість аксіоматичних положень (постулатів) теорії обміну. Ключовими поняттями теорії обміну є: дія, поведінка, винагорода, успіх, покарання, цінність, стимул, позбавлення, витрати, результат дії, доходи, схвалення, агресія, раціональність.

1. Аксіома успіху: чим частіше відповідні дії людей схвалюються, тим імовірніше, ці дії будуть відтворюватись.

2. Аксіома стимулу: якщо в минулому той чи інший стимул був пов'язаний зі схваленням дії людини, то чим більше схожі на нього інші стимули, тим імовірніше, що людина відтворить той самий або подібний вчинок.

3. Аксіома цінності: чим ціннішим здається людині результат її дії, тим з більшою ймовірністю вона повинна відтворити цю дію.

4. Аксіома депривації-пересичення: чим більшу вигоду отримує людина від своїх вчинків, тим більш імовірно, що вона повторить ці вчинки.

5. Аксіома агресії-схвалення: а) у випадку, якщо дія не викличе очікуваної винагороди або, навпаки, викличе несподіване покарання, то діючий суб'єкт випробує почуття гніву: зросте ймовірність, що ціннішим для нього виявиться агресивна поведінка; б) коли дія людини отримує очікуване схвалення, або ще краще – більше схвалення, ніж вона

очікувала, або не призводить до очікуваного покарання, то вона відчуває почуття задоволення; більш імовірно, що вона відтворить схвалену поведінку, оскільки вона буде для неї ціннішою.

6. Аксиома раціональності: під час вибору між альтернативними діями людина обере ту, для якої цінність результату, помножена на імовірність його одержання, найбільша.

1.2. Аналітичне завдання

Розгляньте ієрархію потреб за А. Маслоу та дайте відповідь на такі запитання:

1. До якого рівня потреб людини належить потреба у безпеці?
 2. Чи погоджуєтесь ви з цією ієрархічною системою потреб людини?
 3. Чи є ієрархія потреб, запропонована А. Маслоу, універсальною для усіх членів суспільства?
 4. Чи відповідає ієрархія потреб, запропонована А. Маслоу, вимогам сучасного розвитку суспільства?
- Відповідь обґрунтуйте.

1.3. Аналітичне завдання "Ланцюг соціальної безпеки"

Проаналізуйте зміст ланцюга соціальної безпеки за схемою: "необхідність → потреба → інтерес → мотив → мета → свобода", наведіть власні приклади для його ілюстрації.

1.4. Завдання із визначення спільних та відмінних рис досліджуваних понять

1. Студенти розподіляються на чотири групи, кожна група отримує завдання – дати характеристику змісту, визначити мету, завдання, суб'єкт та об'єкт таких процесів: "національна безпека", "економічна безпека", "соціальна безпека" та "людська безпека". Час для обговорення – 10 – 15 хв.
2. Кожна група презентує результати власної роботи (5 – 7 хв).
3. За результатами дослідження проводиться дискусія.
4. Результати роботи обох груп оформляються у вигляді таблиці, де зазначаються спільні та відмінні риси досліджуваних понять.

Тема 2. Складові соціальної безпеки

2.1. Перелік тем для проведення дискусії "Соціальна безпека як імператив сучасної епохи"

Обрати одну із запропонованих тем та підготувати доповідь або презентацію.

1. Розширення VS звуження поняття "безпека".
2. Поняття "соціальна безпека" та історія її виникнення.
3. Глобалізація як фактор соціальної безпеки.
4. Джерела небезпек у сучасному суспільстві.
5. Синергетичність концепції "соціальна безпека": взаємозв'язок з правами людини, людським розвитком та іншими людино-орієнтованими концепціями.

2.2. Завдання із визначення об'єкта соціальної безпеки та їх інтересів

Зіставте між собою об'єкти соціальної безпеки і їх інтереси, що вимагають захисту: особистість, матеріальні цінності, конституційний лад, суспільство, суверенітет, духовні цінності, територіальна цілісність, держава, право, свободи тощо.

Отримані результати оформити у вигляді табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Об'єкти соціальної безпеки та їх інтереси

Види соціальної безпеки	Об'єкт соціальної безпеки	Інтереси
Безпека людини (громадянина)		
Безпека суспільства		
Безпека держави		

Тема 3. Соціальні загрози, ризики та небезпеки

3.1. Завдання із визначення спільних та відмінних рис досліджуваних понять

Заповнити пропуски структурно-логічної схеми, що відображає умови, за яких відбувається трансформація ризику і загрози, виклику та небезпеки (рис. 3.1).

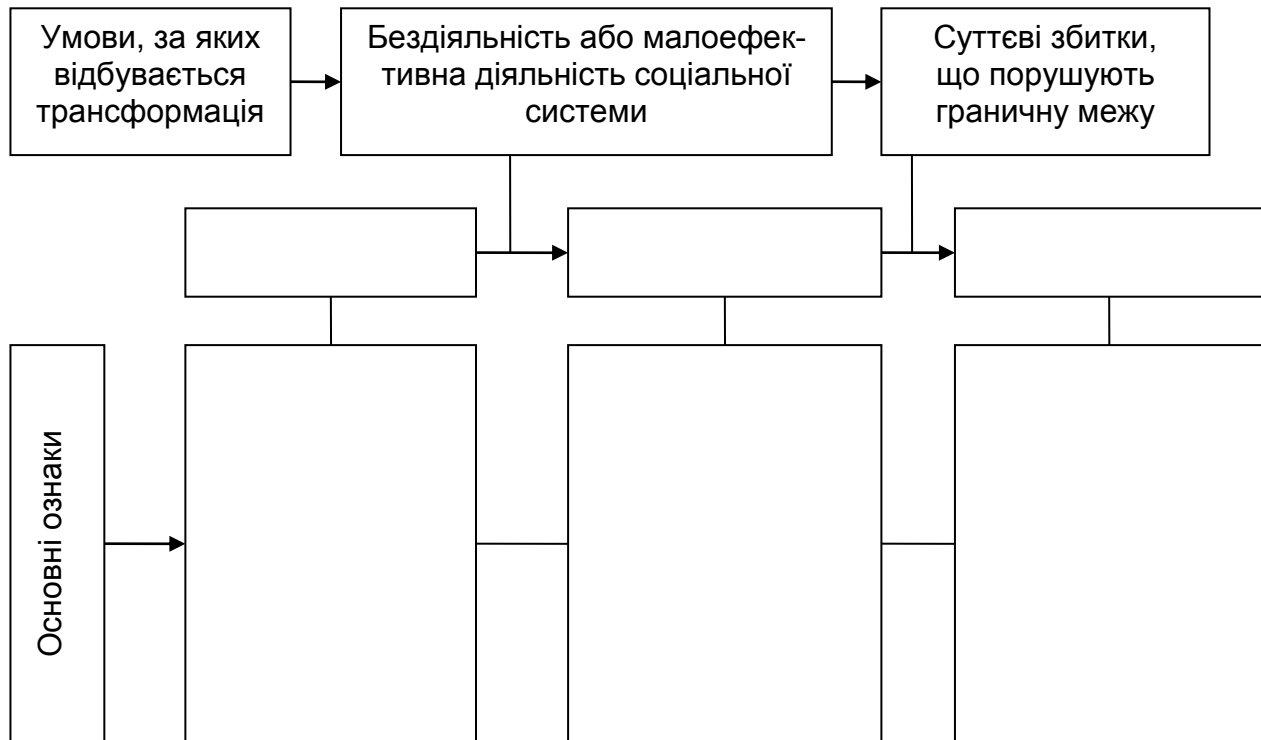

Рис. 3.1. Структурно-логічна схема прояву і трансформації дестабілізаційних чинників

3.2. Планування проведення експертного опитування на тему: "Загрози соціальній безпеці в Україні".

1. Розробити анкету для проведення опитування експертів на тему "Загрози соціальній безпеці в Україні".

2. Обґрунтувати кількісний склад експертної групи.

3. Обґрунтувати якісний склад експертної групи.

Користуючись табл. 3.1, сформулювати склад експертної групи.

Яких фахівців доцільно залучати до проведення опитування на тему: "Загрози соціальній безпеці в Україні"? Відповідь обґрунтуйте.

Склад експертної групи

№ з/п	Умовне позначення претендента	Місце роботи, структурний підрозділ	Посада
1	Експерт 1		
2	Експерт 2		
3	Експерт 3		

Методичні рекомендації до виконання завдання 3.2

Метод експертних оцінок – це науковий метод, який дозволяє отримати об'єктивну оцінку на основі певної сукупності індивідуальних думок експертів. Поняття "експерт" (*expertus* – у перекл. з лат. мови – досвідчений) – це особа (фахівець), яка висловлює думку про певний суперечливий чи складний випадок, оскільки суспільство у складних ситуаціях завжди намагалося врахувати думку висококваліфікованих спеціалістів у різних сферах життєдіяльності [2].

Послідовність реалізації планування експертного оцінювання містить три етапи:

підготовчий етап містить формування мети і завдань експертного опитування, а також розроблення програми (формування анкети та розроблення інструктивного матеріалу). Структура анкети має містити: мету та завдання експертного оцінювання; призначення експертного оцінювання; коротку інструкцію (пояснення експертові) роботи з анкетною картою та варіанти відповідей до експерта мають бути сформульовані зрозуміло, чітко та лаконічно, але інформативно [3]. Максимальна кількість питань – необмежена, мінімальна кількість – 10 питань;

визначення кількісного складу експертної групи. Установлення оптимальної чисельності експертної групи має базуватись на рекомендаціях науковців [9, с. 50] тощо, які дозволяють поетапно визначити мінімальну межу чисельності експертної групи. Так, для визначення мініимальної чисельності експертної групи ($ЧЕГ_{\min}$) використано таку формулу:

$$ЧЕГ_{\min} = 0,5 \times (3/n + 0,5), \quad (3.1)$$

де $ЧЕГ_{\min}$ – мінімальна кількість експертів, осіб;

n – можлива помилка результатів експертизи ($0 < n < 1$);

визначення якісного складу експертної групи. Формування експертної групи має базуватись не лише на обґрунтування її кількісного складу,

а й перевірки персонального складу експертів: освітньо-кваліфікаційного рівня, місця роботи та посади.

Тема 4. Соціальний захист і соціальне забезпечення

4.1. Аналітичне завдання

Доброти відповідність між основними поняттями та їх визначенням. Результати оформити у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Визначення основних понять соціального захисту населення

Поняття	Визначення поняття	Порядковий номер поняття	Порядкова буква визначення
1	2	3	4
1. Соціальна політика	А. Мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму		
2. Соціальний захист	Б. Система державних заходів щодо надання матеріальної допомоги з метою компенсації, зниження або запобігання негативного впливу соціальних ризиків на осіб, які через незалежні від них життєві обставини не мають достатніх засобів до існування		
3. Соціальне забезпечення	В. Комплекс заходів, спрямованих на виявлення, задоволення і узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад		
4. Соціальне страхування	Г. Дії, які спрямовані на подолання таких складних життєвих обставин (соціальна підтримка), мінімізацію їх наслідків (соціальне обслуговування) та на профілактику (соціальна профілактика)		
5. Соціальні гарантії	Ґ. Система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України		

1	2	3	4
6. Соціальні послуги	Д. Створення сприятливого навколишнього середовища, охорони материнства та дитинства, здійснення допомоги сім'ї, охорони здоров'я громадян, забезпечення зайнятості населення, регулювання права власності громадян та ін.		

4.2. Аналітичне завдання

Установити, для яких основних соціальних і демографічних груп населення визначається прожитковий мінімум в Україні, визначити розмір прожиткового мінімуму у поточному році. Результати оформити у табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць

№ з/п	Соціальні і демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму		

4.3. Аналітичне завдання

Установити відповідність між видом страхового ризику і відповідним соціальним забезпеченням. Результати оформити у табл. 4.3.

Таблиця 4.3

Соціальні ризики та способи їх державного соціального забезпечення

№ з/п	Види соціального страхового ризику та випадку	Види соціального забезпечення
1	2	3
1	Вагітність	
2	Пологи	

1	2	3
3	Необхідність догляду за непрацездатним (малолітньою дитиною)	
4	Необхідність догляду за непрацездатним (дитиною-інвалідом)	
5	Необхідність догляду за непрацездатним (престарілим членом сім'ї)	
6	Старість (пенсійний вік)	
7	Повна, часткова, тимчасова втрата працездатності	
8	Втрата годувальника	
9	Нещасний випадок на виробництві	
10	Професійне захворювання	
11	Безробіття з незалежних від особи причин	

4.4. Аналітичне завдання

Установити відповідність між типами соціальних послуг і їх класифікацією (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

Соціальні послуги та їх класифікація

Ознаки класифікації	Перелік соціальних послуг
1) прості соціальні послуги	Інформування
2) комплексні соціальні послуги	Допомога ВІЛ-інфікованим особам
3) комплексні спеціалізовані	Соціальний супровід
4) допоміжні соціальні послуги	Консультування
	Соціальні послуги біженцям
	Допомога особам, які постраждали від торгівлі людьми
	Соціальна адаптація
	Догляд
	Виховання
	Спільне проживання
	Представництво інтересів

4.5. Аналітичне завдання

Працівником подано лист тимчасової непрацездатності, у якому вказано, що з 10 до 14 вересня 2019 року включно він хворів. На підприємстві встановлено п'ятиденний робочий тиждень. Визначити порядок нарахування днів тимчасової непрацездатності. Дати пояснення.

4.6. Аналітичне завдання

Чи оплачується листок непрацездатності, якщо працівник у вихідний день потрапив в аварійну ситуацію у нетверезому стані (листок з приміткою: був у стані алкогольного сп'яніння)?

4.7. Аналітичне завдання

Петров Сергій Євгенович працював в органах внутрішніх справ. Під час виконання службових обов'язків працівник отримав травму, в результаті якої став інвалідом II групи. Чи має право Петров С. Є. на пенсію з інвалідності? З яких джерел вона буде сплачуватися?

4.8. Аналітичне завдання

Чи має право батько на отримання податкової знижки за навчання доньки, яка одночасно навчається в одному закладі вищої освіти за двома спеціальностями за різними формами навчання (державна та за контрактом), якщо у квитанціях про оплату за навчання зазначено дані доньки?

4.9. Перелік тем для проведення дискусії "Системи соціального захисту у різних країнах світу"

Обрати одну із запропонованих тем та підготувати доповідь або презентацію.

1. Особливості соціального захисту населення в США.
2. Особливості соціального захисту населення у Великій Британії.
3. Особливості соціального захисту населення в Японії.
4. Особливості соціального захисту населення у Франції.
5. Особливості соціального захисту населення у Швеції.
6. Особливості соціального захисту населення у Швейцарії.
7. Особливості соціального захисту населення у Німеччині.

Тема 5. Нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки в Україні

5.1. Аналітичне завдання

Користуючись рис. 5.1, заповніть порожні блоки у схемі "Нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки в Україні" чинними нормативно-правовими актами за юридичною силою. Зробіть висновок про стан нормативно-правового забезпечення соціальної безпеки в Україні.

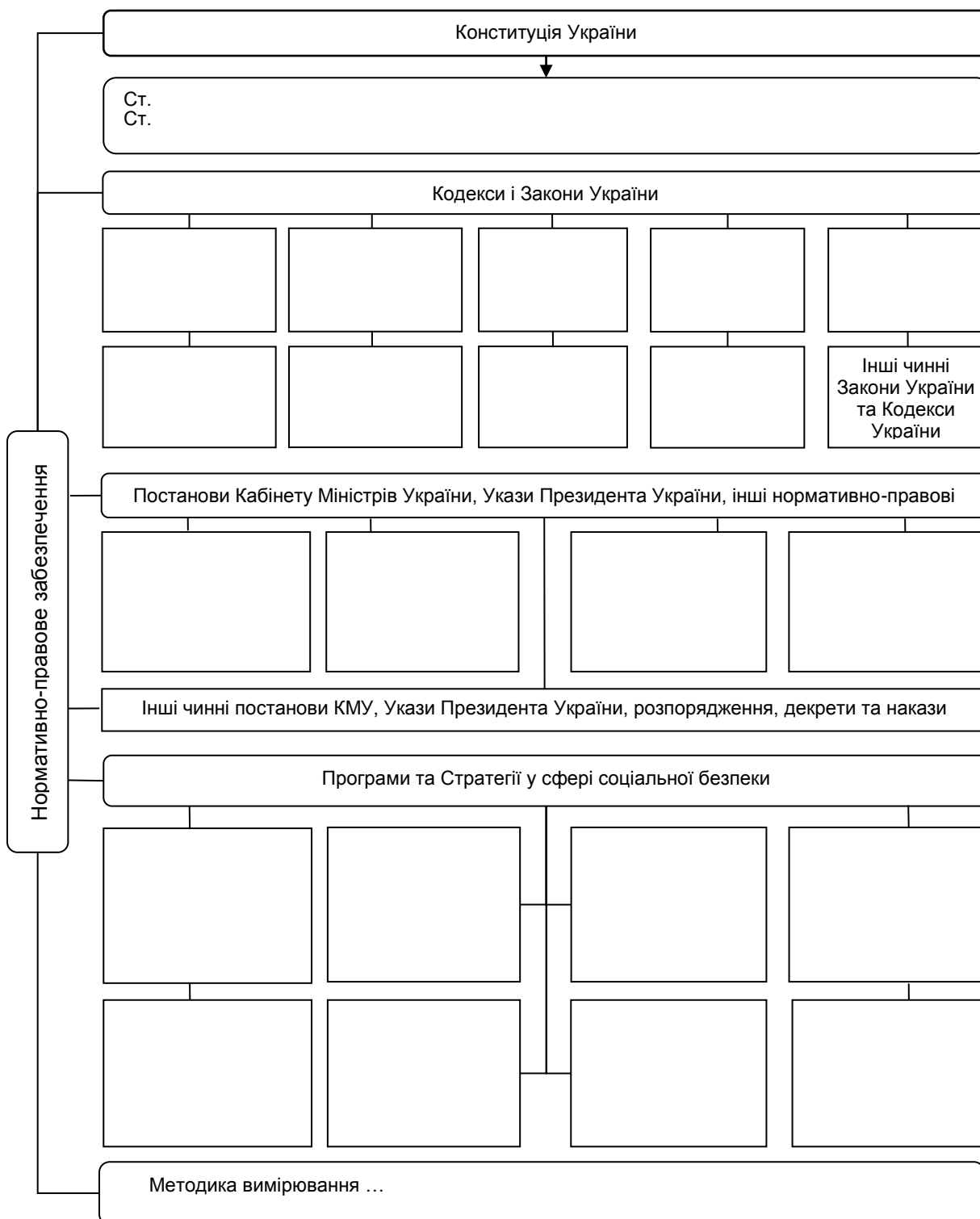

Рис. 5.1. Нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки в Україні

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.1

Для формування схеми рекомендується користуватись офіційними джерелами, зокрема, "Законодавство України" за посиланням [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>].

5.2. Аналітичне завдання

Визначити види державних соціальних виплат категорії отримувачів, період виплати, порядок їх призначення та нормативно-правовий акт (підставу для призначення виплати). Результати оформити у табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Види державних соціальних виплат та порядок їх призначення

Види соціальних виплат	Категорії Отримувачів	Період виплати	Підстава для виплат (нормативно-правовий акт)

5.3. Аналітичне завдання

Студенти розподіляються на дві групи, кожна група отримує завдання обрати одну із запропонованих тем для обговорення: "Необхідність системного упорядкування законодавства з соціальної безпеки. Проблема кодифікації" або "Практики Європейського Суду з прав людини, пов'язана із забезпеченням прав громадян України на соціальний захист". Час для обговорення – 10 – 15 хв. За результатами дослідження проводиться дискусія.

Змістовий модуль 2

Методичні основи соціальної безпеки

Тема 6. Діагностика стану соціальної безпеки в Україні

6.1. Аналітично-розрахункове завдання

Користуючись статистичними даними (рис. 6.1 і 6.2) проаналізуйте рівень доходів домогосподарств та зробіть висновки щодо рівня матеріально-економічного захисту населення.

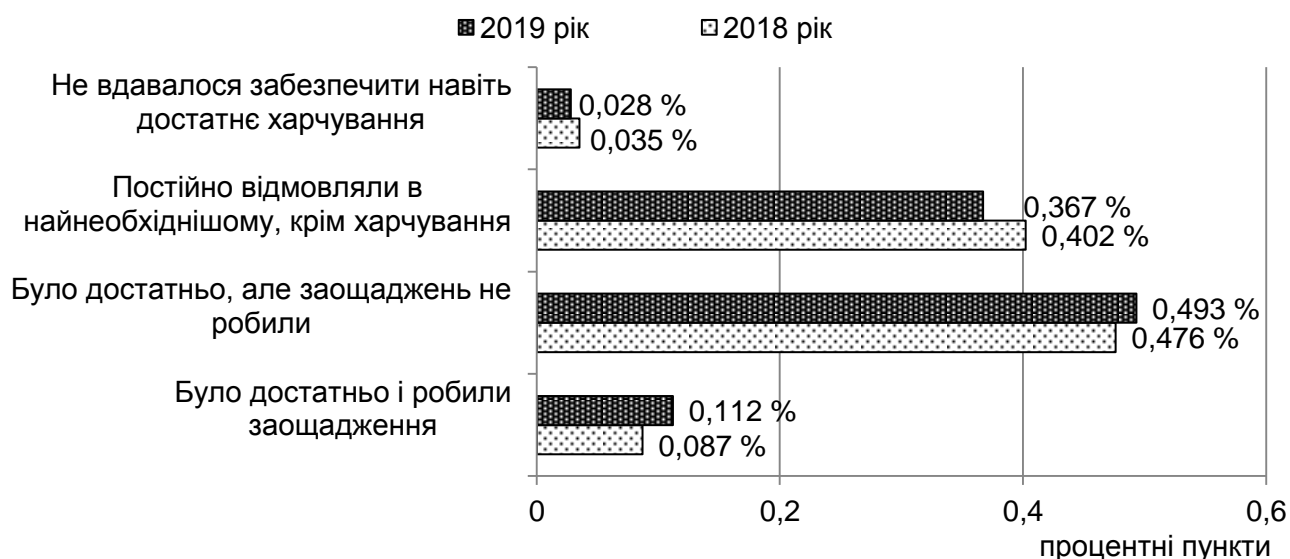

Рис. 6.1. Розподіл домогосподарств за самооцінкою рівня їх доходів.
Джерело: Державна служба статистики України

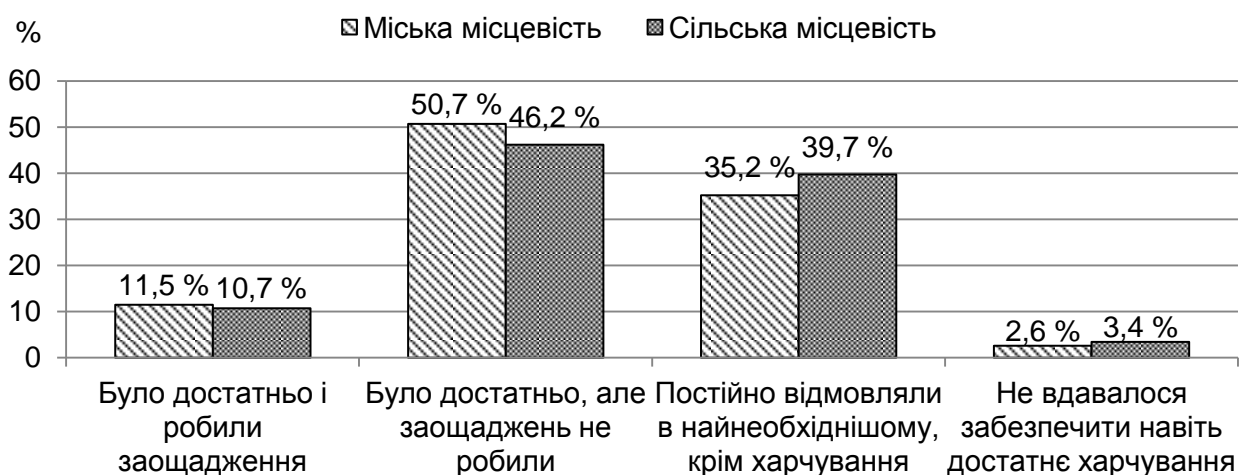

Рис. 6.2. Розподіл міських та сільських домогосподарств за самооцінкою рівня їх доходів протягом останнього року.
Джерело: Державна служба статистики України

6.2. Аналітичне завдання

Заповнити табл. 6.1. Провести порівняльний аналіз методів визначення розміру прожиткового мінімуму, визначити їх переваги та недоліки. За результатами аналізу зробити висновки.

Таблиця 6.1

Переваги і недоліки застосування методів розрахунку прожиткового мінімуму

Назви методів розрахунку	Роль прожиткового мінімуму у соціальній політиці	Для кого здійснюється розрахунок: сім'ї, особи, інше	Переваги методу розрахунку	Недоліки методу розрахунку	Можливість впровадження методу в Україні
Нормативний					
Медіанний					
Ресурсний					
Статичний					
Соціологічний					
Нормативно-медіанний					
Нормативно-статистичний					

6.2. Аналітично-розрахункове завдання

Під час вибору методу розрахунку прожиткового мінімуму необхідно враховувати особливості української економіки. Тож, зважаючи на особливості розвитку української економіки, її нестійкий характер, середній рівень заробітної плати, необхідність спрощення розрахунку та можливість оперативного коригування розміру прожиткового мінімуму відповідно до інфляційних процесів і споживчих переваг українців, з'ясуйте доцільність здійснення розрахунку прожиткового мінімуму за медіанним методом розрахунку.

Результат розміру прожиткового мінімуму за медіанним методом розрахунку порівняйте із фактичним рівнем прожиткового мінімуму в Україні за відповідний період.

Необхідна інформація для здійснення розрахунків подана на рис. 6.3.

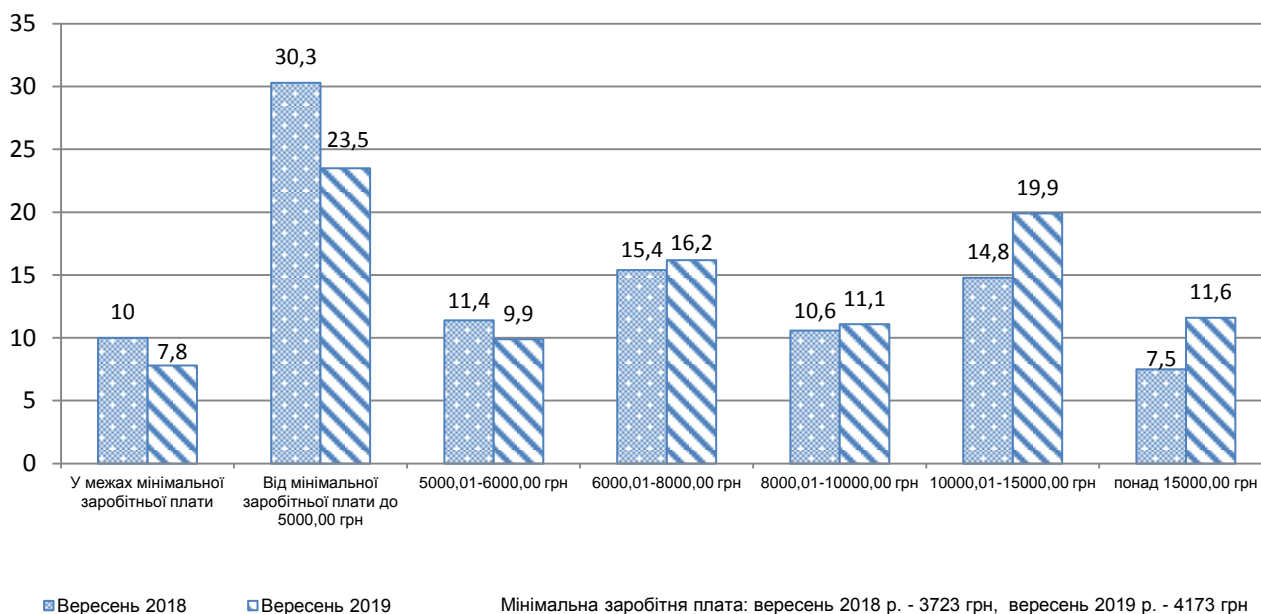

Рис. 6.3. Розподіл кількості штатних працівників за рівнем зарплатної плати (у % до кількості працівників, яким оплачено 50 % і більше робочого часу).

Джерело: Державна служба статистики України

Методичні рекомендації для виконання аналітично-розрахункового завдання 6.2

Медіанний метод розрахунку прожиткового мінімуму базується на визначенні медіанного доходу. Медіанний дохід – це такий дохід, за якого половина населення має більший дохід, а інша – менший, тобто, дохід, який знаходиться рівно посередині всіх доходів населення: між 50 % багатших і 50 % бідніших. В Україні розмір медіанного доходу не розраховується Державною службою статистики України, але за допомогою статистичної інформації (рис. 6.3) стає можливим визначення його рівня, застосувавши кумулятивний метод.

Так, наприклад, за даними Державної служби статистики України (рис. 6.4), мінімальна зарплатна плата у вересні 2016 року склала 1 450 грн, базуючись на методології медіанного методу маже 47 % українців отримують зарплатну плату менше, ніж 2 500 грн, а 53 % більше за 2 500 грн, тобто за медіанним методом прожитковий мінімум повинен скласти 2 600 грн, тоді як за станом на 01.09.2016 р. його значення в Україні складало лише 1 399 грн.

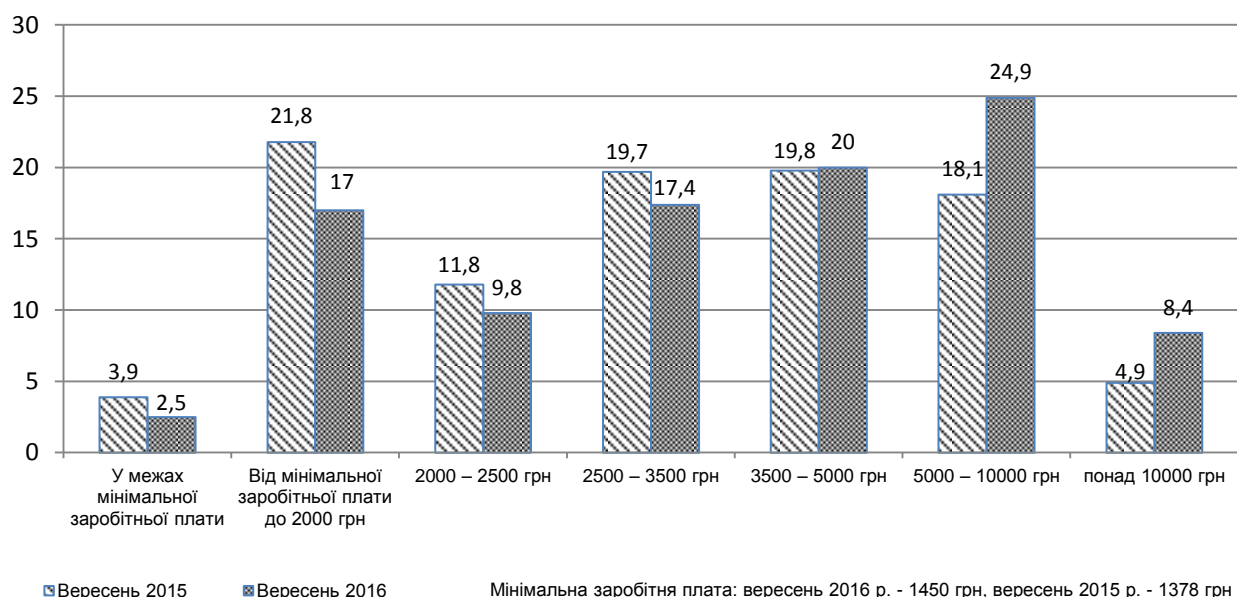

Рис. 6.4. Розподіл кількості штатних працівників за рівнем зарплатної плати (у % до кількості працівників, яким оплачено 50 % і більше робочого часу).

Джерело: Державна служба статистики України

Тема 7. Методичне забезпечення вимірювання соціальної безпеки

7.1. Аналітично-розрахункове завдання "Аналіз рівня соціальної безпеки в Україні"

Користуючись статистичними даними, проаналізуйте стан соціальної безпеки в Україні, порівняйте динаміку субіндексу соціальної безпеки з іншими субіндексами у складі інтегрального показника рівня економічної безпеки (дані оцінювання наведено у табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Інтегральний індекс економічної безпеки

№ з/п	Субіндекси економічної безпеки	Роки											
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Виробнича безпека	61	56	52	50	55	49	49	51	47	57	58	60
2	Демографічна безпека	41	44	46	47	56	45	46	45	43	46	40	41

Закінчення табл. 7.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
3	Енергетична безпека	32	34	31	35	32	34	39	47	45	58	54	54
4	Зовнішньоекономічна безпека	40	36	38	41	36	29	35	35	37	40	40	40
5	Інвестиційно-інноваційна безпека	43	43	34	35	36	37	35	30	35	30	33	30
6	Макроекономічна безпека	48	38	44	38	48	38	39	33	31	36	34	41
7	Продовольча безпека	85	83	84	90	92	93	86	94	92	92	91	90
8	Соціальна безпека	58	56	58	57	59	64	62	57	55	56	59	56
9	Фінансова безпека	64	51	42	44	47	46	50	36	35	38	40	43
Інтегральний індекс економічної безпеки		52	48	46	47	50	47	48	45	44	48	48	49

7.2. Розрахунково-аналітичне завдання "Аналіз видатків зведеного бюджету України"

Користуючись статистичними даними про видатки зведеного бюджету України (табл. 7.2), визначте:

- абсолютне та відносне відхилення показників;
- питому вагу видатків на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, культуру і спорт, пенсійне забезпечення у структурі видатків зведеного бюджету (користуйтеся табл. 7.3);
- розрахуйте та порівняйте показник "Співвідношення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до ВВП". Яка інтерпретація цього показника. Відповідь обґрунтуйте.

Аналіз видатків зведеного бюджету України

Напрями видатків зведеного бюджету	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2017 / 2018 рр.	2018 / 2019 рр.	2017 / 2018 рр.	2018 / 2019 рр.
Охорона здоров'я, млн грн	102 392	115 848	130 941				
Освіта, млн грн	177 756	210 029	253 630				
Соціальний захист, млн грн	145 534	151 423	144 230				
Культура і спорт, млн грн	24 342	28 993	33 474				
Пенсійне забезпечення, млн грн	140 227	157 941	191 462				
Усього, млн грн	450 024	506 293	562 275				
ВВП, млн грн	2 982 920	3 558 706	3 974 564				
Співвідношення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до ВВП							

Таблиця 7.3

Структура видатків зведеного бюджету України

Напрями видатків зведеного бюджету	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Охорона здоров'я, %				
Освіта, %				
Соціальний захист, %				
Культура і спорт, %				
Пенсійне забезпечення, %				
Усього				

Завдання 7.3. Розрахунково-аналітичне завдання "Аналіз індикаторів рівня соціальної безпеки"

У табл. 7.4 наведена система індикаторів для оцінювання рівня соціальної безпеки у державі (за методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України). Ураховуючи наведені статистичні дані індикаторів, визначте:

одиниці вимірювання індикаторів;

обґрунтуйте доцільність включення кожного індикатора до системи показників (наведіть інтерпретацію кожного індикатора);

визначте індикатори-стимулятори та індикатори-дестимулятори;

проаналізуйте значення індикаторів у динаміці та зробіть загальний висновок про рівень (низький, середній або високий) соціальної безпеки у Україні;

обґрунтуйте доцільність використання запропонованої Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (нині – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України) системи індикаторів для оцінювання рівня соціальної безпеки у регіонах?

Таблиця 7.4

Система індикаторів для визначення рівня соціальної безпеки

№ з/п	Найменування індикаторів, одиниці вимірювання	Одиниці вимірювання	Характер впливу індикатора: стимулятор (+), або дестимулятор (-)	Роки		
				2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	2	3	4	5	6	7
1	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 % медіанного рівня загальних доходів			21,2	22,1	24,3
2	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу			4,4	4,99	5,5
3	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність			1,57	1,49	1,58
4	Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення			5,2	5,4	5,5

Закінчення табл. 7.4

1	2	3	4	5	6	7
5	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств			51,8	50,9	48,5
6	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я			3,43	3,26	3,29
7	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту			5,96	5,90	6,38
8	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті			42,8	43,1	42,2
9	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті			51,7	50,6	50,4
10	Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів до загальної чисельності постійного населення у віці 6 – 17 р.			79,1	79,9	79,9
11	Сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року			5,9	7,8	10,1
12	Рівень злочинності			50	44	43
13	Рівень зайнятості населення у віці 15 – 70 років			56,1	57,1	51,7
14	Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні			15,4	16,2	16,8
15	Відношення середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати			... ¹	... ¹	... ¹

Примітка: ...¹ – статистична інформація відсутня.

Завдання 7.4. Розрахунково-аналітичне завдання "Розвиток соціальної сфери в Україні"

Зберіть інформацію про сучасне місце України в різних рейтингах країн світу за світовими рейтинговими системами соціального розвитку та соціальної безпеки (наприклад, рейтинг країн світу за розвитком

людського потенціалу, рейтинг країн світу за рівнем людської безпеки, рейтинг країн світу за рівнем щастя, процвітання, рейтинг гендерної рівності, рейтинг соціального прогресу, рейтинг рівня навмисних вбивств, рейтинг ефективності національних систем освіти, рейтинг за рівнем стійкості суспільства, рейтинг якості життя людей похилого віку та ін.).

З'ясуйте, які індикатори входять у розрахунок обраних вами для порівняння світових композитарних індексів.

Отримані результати оформити у вигляді табл. 7.5.

Таблиця 7.5

Місце України в міжнародних рейтингах соціальної безпеки

Назви рейтингу	Організації чи установи, що здійснюють розрахунок (або джерело)	Місце / кількість країн	Роки	Перелік індикаторів, що входять у розрахунок інтегрального показника

Тема 8. Соціальна напруженість і соціальна згуртованість як індикатори соціальної безпеки суспільства

8.1. Кейс "Сміттєва криза селища"

Частина жителів селища турбує те, що на території населеного пункту місцеві жителі викидають побутове сміття на вулицю або вивозять за околицю селища або у ліс. Раніше раз на три дні приїжджала машина – сміттєвоз, і жителі мали можливість у призначений час винести побутові відходи. Кошти у бюджеті селища на організований збір і вивіз побутового сміття відсутні. Поступово вулиці селища "заростають" сміттям, а за околицею селища поступово розростається звалище.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;
визначити стадію розвитку соціальної напруженості;
визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

8.2. Кейс "Детройтський бунт"

Влітку 1967 р. у Детройті вирували бунти. У результаті 43 людини загинуло. 467 були поранені: 182 цивільних, 167 детройтських поліцейських, 83 пожежних, 17 національних гвардійців, 16 співробітників поліції штату, 3 солдата Армії США.

2 509 магазинів було розграбовано або спалено, 388 сімей залишилися без будинку або переїхали, 412 будівель було спалено або пошкоджено настільки сильно, що їх залишилося тільки знести. Втрати від підпалів і грабежів склали від 40 до 80 млн доларів США.

Після бунтів тисячі малих підприємств припинили свою діяльність або переїхали в більш безпечні райони, постраждалі райони десятиліттями лежали в руїнах.

Економіст Уолтер Е. Вільямс писав, що занепад міста виник через расову політику міської влади, яка змусила багатших "білих" покинути місто (цей процес називається "Втеча білих"). Це призвело до падіння надходжень до міського бюджету від недостатньої податкової бази, зменшення числа робочих місць і падіння рівня добробуту. Згідно з Шаветом, "у 1980 р. Детройт був на вершині списку великих міст країни за рівнем безробіття, бідності і дитячої смертності".

У 1970–80-х роках Детройт прославився своїм рівнем насильницької злочинності. Контроль над наркоторгівлею в місті належав десяткам вуличних гангстерських банд. Міська наркоторгівля почалася разом з героїновою епідемією 1970-х і зростала з крековою епідемією 1980-х і початку 1990-х. У Детройті з'явилися численні злочинні банди.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;

визначити стадію розвитку соціальної напруженості;

визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

8.3. Кейс "Опитування ЮНІСЕФ"

Нове опитування ЮНІСЕФ, Дитячого фонду ООН виявив негативні факти. Третина підлітків систематично відчують почуття самотності, незважаючи на те, що оточені друзями. І найбільше турбує те, що ніхто з опитаних, перебуваючи у стресових ситуаціях, не звертався за допомогою до професіоналів.

Можна припустити, що хоча б вдома діти можуть поговорити з батьками і відчути їх підтримку. Однак дані опитування свідчать, що лише 45 % молоді розмовляють зі своїми батьками особисто, але не частіше, ніж раз на тиждень. Решта дітей спілкуються з батьками, листуючись в "WhatsApp", "Telegram" та інших соціальних мережах.

Самотність неминуче призводить до депресії. Чи можна зупинити цю загрозливу "епідемію самотності" і як це зробити?

На думку експертів, головною причиною зростаючої самотності та нестачі спілкування є "доба технологій". Експерт з проблем зростання депресії і профілактики самогубств, доктор Самі Хамдан виявив, що 30 % підлітків безсумнівно можна вважати інтернет-наркоманами. Вони надають перевагу розвагам в інтернеті, а ніж спілкуванню з друзями і сім'єю. І без інтернету вони не просто нудьгують, а страждають по-справжньому.

Але при цьому ми не використовуємо інформаційні технології для зближення людей і зміцнення зв'язків між ними, а навпаки. Як наслідок, молоде покоління замість природної підтримки сім'ї та суспільства все більше занурюється у віртуальний світ, що нерідко призводить до депресії.

Нам слід серйозно задуматися над тим, як допомогти молодому поколінню знайти орієнтири в жорстких сучасних реаліях. Які цінності ми хочемо йому передати? Чим можемо допомогти крім матеріальної підтримки?

І щоб допомогти молодому поколінню впоратися із самотністю, відокремленістю і недоліком теплого спілкування, ми повинні створити гарне оточення, що базується на інших цінностях – взаємної турботи і відповідальності один за одного. Так ми забезпечимо дітям захист від будь-яких "вірусів" і шкідливих впливів суспільства.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;

визначити стадію розвитку соціальної напруженості;

визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

8.4. Кейс "Протест у Варшаві"

У столиці Польщі в черговий раз протестували проти обмеження права на аборти, що раніше було запроваджено внаслідок прийняття рішення Конституційного суду країни.

Відзначається, що поліція використовувала силу проти учасників мітингу. Пояснили вони це тим, що учасники протесту блокували проїжджу частину.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;

визначити стадію розвитку соціальної напруженості;

визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

8.5. Кейс "Екстрена евакуація"

Уряд країни вирішив евакуювати громадян із Румунії у зв'язку зі спалахом інфекції. Близько 59 громадян країни, що прибули з Румунії, потребували тимчасової ізоляції з метою спостереження для дотримання епідеміологічної безпеки.

Після того, як влада країни почала шукати можливий заклад для такої ізоляції, у деяких населених пунктах почалися протести місцевого населення проти того, щоб евакуйованих розміщували у таких закладах.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;

визначити стадію розвитку соціальної напруженості;

визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

8.6. Кейс "Бізнес-центр"

Відомий бізнесмен планує знести цілий район міста для побудови свого бізнес-центру. Жителі району обурені цим, адже їх домівки будуть зруйновані, а альтернатива, яку їм пропонують, знаходиться далеко за містом. Адміністрація міста розводить руками, але продовжує співпрацювати з бізнесменом і не звертає увагу на інтереси жителів. Молодь почала влаштовувати мирні протести проти спорудження бізнес-центру. Ситуація залишається дуже напруженою, але кінцевого рішення щодо знесення району й будівництва центру ще прийнято не було.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;

визначити стадію розвитку соціальної напруженості;

визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

8.7. Кейс "Протести у Франції"

Протестний рух жовтих жилетів виник у Франції 17 листопада 2018 року. Назва руху походить від світловідображувальних жовтих жилетів, які використовують учасники демонстрацій для самоідентифікації. Причиною протестів стало підвищення ціни на паливо внаслідок збільшення акцизного збору, згодом вимоги учасників були розширені.

4 грудня голова французького уряду оголосив, що відстрочить збільшення податку на паливо. Але представники руху заявили, що вважають недостатніми поступки і вимагають не тимчасове зупинення зростання цін, а відмови від підвищення.

Питання, на які необхідно дати відповідь:

визначити характер соціальної напруженості (штучно створений або природньо створений; деструктивний або конструктивний);

визначити причини соціальної напруженості (фонові або локальні);

визначити осередок соціальної напруженості;

визначити стадію розвитку соціальної напруженості;

визначте, які (або яку) проблеми (проблему) необхідно вирішити у тій чи іншій ситуації;

які рекомендації щодо підвищення соціальної згуртованості (пропозиції щодо вирішення питання) ви могли б порекомендувати?

Тема 9. Соціальна політика як основа формування соціальної безпеки

9.1. Аналітичне завдання "Дзеркало прогресивних перетворень"

Студенти отримують завдання обрати соціальну проблему, виявити причини її виникнення, визначити мету, завдання, комплекс заходів з досягнення поставлених завдань і відповідальних (користуючись переліком послідовних дій, що наведений далі).

1. Сформулюйте одну конкретну соціальну проблему і запишіть її.

2. Ідентифікуйте і запишіть основні причини її виникнення (причини формулюються зі слів "не" чи "ні"). 1-й і 2-й кроки представляють ситуацію "мінус". Далі її треба перевести в ситуацію "плюс".

3. Переформулюйте проблему в мету.

4. Причини стають завданнями (переформулюйте причини виникнення проблеми в завдання вирішення поставленої мети).

5. Для кожного завдання визначається комплекс заходів з їх досягнення. Для кожного наступного етапу визначаються відповідальні таким чином, щоб сформувати команду для реалізації заходів.

6. Відповідальні визначають необхідні матеріальні ресурси та час для виконання заходів.

7. Для кожного блоку завдань із заходами визначається конкретний продукт і критерії ефективності виконання завдання.

Час для виконання завдання – 10 – 15 хв.

Кожен студент презентує результати власної роботи (2 – 5 хв).

За результатами дослідження проводиться дискусія.

9.2. Аналітичне завдання

Проведіть тематичний огляд публікацій за окремими напрямками соціальної безпеки за останній рік (за вибором – пенсійне забезпечення, житлово-комунальна сфера, освіта, охорона здоров'я тощо), виокреміть ключові проблеми та обґрунтуйте рекомендації щодо їх вирішення.

Рекомендований обсяг тематичного огляду публікацій – 2 – 3 сторінки (шрифт 12, інтервал 1,5).

Виконати есе на основі робіт вітчизняних вчених (на вибір).

Сформувати термінологічний словник за темою.

У процесі виконання завдання орієнтуйтеся на такі критерії: повнота розкриття теми, чіткість структури повідомлення, самостійність, логічність викладу матеріалу.

9.3. Ділова гра: "Шляхи реформування соціальної політики"

Мета проведення гри – емпіричне сприйняття студентами множинності варіантів проведення соціальних реформ.

Студенти уявляють себе у ролі соціальних реформаторів: представників владних структур, політичних партій, професійних спілок та пропонують можливі програми соціального реформування.

9.4. Ділова гра: "Межі соціальних апетитів суспільства"

Основним завданням гри є обговорення "ідеальної" моделі соціального бюджету, орієнтованого на задоволення потреб членів суспільства (соціальних утопій в історії суспільно-політичної думки) і визначення причин, через які чинна модель не може бути реалізована на практиці.

У процесі гри визначається розрив між ідеальним і реальним соціальним бюджетом і розглядаються можливості його зменшення.

Основні рольові групи студентів – споживачі безкоштовних соціальних послуг (за вибором – потребують соціальної підтримки), управлінці-макроекономісти, працівники сфери соціального забезпечення, арбітри.

Тема 10. Традиційні та інноваційні підходи до формування соціальної безпеки

10.1. Ділова гра

1. Студенти розподіляються на чотири групи, кожна група отримує завдання сконструювати позитивні образи найближчого майбутнього по-слідовно: для аудиторії, у якій проходить заняття; для закладу вищої освіти. Яких об'єктів не вистачає для ідеального стану аудиторії, закладу вищої освіти? Як можна наблизити стан аудиторії, закладу вищої освіти до ідеального? Які інновації можливо запровадити? Які норми при цьому не можна порушувати? Час для обговорення – 10 – 15 хв.

2. Кожна група презентує результати власної роботи (5 – 7 хв).

3. За результатами дослідження проводиться дискусія.

10.2. Аналітичне завдання

1. Визначте сутність об'єктно орієнтованого, проблемно орієнтованого і суб'єктно орієнтованого підходу до соціального проектування як інноваційних методів.

2. Студенти розподіляються на чотири групи, кожна група отримує завдання розробити соціальний проєкт відповідно до одного із розглянутих підходів до соціального проектування: об'єктно орієнтованого, проблемно орієнтованого і суб'єктно орієнтованого підходу. Час для обговорення – 10 – 15 хв.

2. Кожна група презентує результати власної роботи (5 – 7 хв).

3. За результатами дослідження проводиться дискусія.

10.3. Аналітичне завдання

Користуючись основною та рекомендованою літературою, а також науковими публікаціями мережі "Інтернет", наведіть не менше двох прикладів успішної реалізації державою соціальних послуг, реалізованих у зарубіжних країнах (які не реалізуються в Україні). Коротко охарактеризуйте їх.

10.4. Аналітичне завдання

Проведіть аналіз визначених у завданні 10.4 соціальних послуг (проектів) зарубіжних країн (які не реалізуються в Україні), визначте їх переваги і недоліки, а також можливість впровадження в Україні. Для виконання завдання користуйтеся табл. 10.1.

Таблиця 10.1

Аналіз соціальних послуг (проектів) зарубіжних країн щодо доцільності їх реалізації в Україні

Ознаки порівняння	Соціальні послуги у зарубіжних країнах	
Назва соціальної послуги (або проекту)		
Країна, де соціальна послуга (проект) реалізовано		
Коротка характеристика		
Переваги		
Недоліки		
Можливість реалізації в Україні		

Рекомендована література

1. Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Харків : Право, 2010. – 448 с.
2. Гнатієнко Г. М. Експертні технології прийняття рішень: [монографія] / Г. М. Гнатієнко, В. Є. Снитюк. – Київ : McLaut, 2008. – 444 с.
3. Дем'яненко А. А. Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку : дис. ... д. філ.: 051 / А. А. Дем'яненко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 360 с.
4. Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2011. – 656 с
5. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія / О. В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – Київ, 2015. – 244 с.
6. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. – 2-ге вид., виправл. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 396 с.
7. Назарова Г. В. Регулювання доходів соціальних груп населення : монографія / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, А. В. Семенченко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 270 с.
8. Соціальна безпека: теорія та українська практика : монографія / І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін. ; за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогової. – Київ : КНЕУ, 2006. – 292 с.
9. Соціальна економіка : навчальний посібник / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Ю. В. Сотникова та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 275 с.
10. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. / О. О. Беляєв, Л. П. Бортнікова, В. І. Кириленко та ін. – Київ : КНЕУ, 2010. – 316 с.
11. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. / [У. Б. Бережницька, О. Я. Савко] ; за ред. М. О. Данилюка, У. Б. Бережницької. – Івано-Франківськ : Симфонія-форте, 2016. – 264 с.
12. Шевчук П. І. Соціальна політика та соціальна безпека людини : навч. посіб. / П. І. Шевчук. – Львів : Вид-во ЛРІДУ УАДУ, 2003. – 178 с.
13. Nazarova, G. Improvement of the method measuring the security of human development: case of Ukraine / G. Nazarova, M. Jaworska, N. Naza-

rov and ets // Problems and Perspectives in Management. – 2019. – 17. Pp. 226–238.

14. Kemnitz A. Growth and social security: the role of human capital / A. Kemnitz, B. U. Wigger // European Journal of Political Economy. – 2000. – №16. – Pp. 673–683.

15. Lee Ch. Social Security Expenditure and GDP in OECD Countries: A Cointegrated Panel Analysis / Ch. Lee, Ch. Chun-Ping // International Economic Journal. – 2006. – №20(3) – Pp. 303–320.

16. Nazarova G. Analysis of the human security in Ukraine in a regional perspective / G. Nazarova, A. Demianenko // Business perspectives. Social and labour relations: theory and practice. – 2018. – № 8 (2). – Pp. 1–7.

17. Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

18. Касьмін Д. С. Міждисциплінарний розвиток якості життя і якості трудового життя на сучасному етапі / Д. С. Касьмін // Ефективна економіка. – 2019. – №6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.

19. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

20. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України № 2189-VIII від 10.06.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>.

21. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 1105-XIV від 23.09.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.

22. Про зайнятість населення : Закон України № 5067-VI від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.

23. Про прожитковий мінімум : Закон України № 966-XIV від 15.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>.

24. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціальної безпеки.....	10
Тема 1. Теоретичні засади сутності та змісту соціальної безпеки	10
Тема 2. Складові соціальної безпеки.....	12
Тема 3. Соціальні загрози, ризики та небезпеки	13
Тема 4. Соціальний захист і соціальне забезпечення	15
Тема 5. Нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки в Україні.....	18
Змістовий модуль 2. Методичні основи соціальної безпеки.....	21
Тема 6. Діагностика стану соціальної безпеки в Україні	21
Тема 7. Методичне забезпечення вимірювання соціальної безпеки	24
Тема 8. Соціальна напруженість і соціальна згуртованість як індикатори соціальної безпеки суспільства.....	29
Тема 9. Соціальна політика як основа формування соціальної безпеки	34
Тема 10. Традиційні та інноваційні підходи до формування соціальної безпеки	36
Рекомендована література.....	38

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
232 "Соціальне забезпечення"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Дем'яненко** Аліна Анатоліївна
Касьмін Денис Сергійович

Відповідальний за видання *Г. В. Назарова*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 237 ЕВ. Обсяг 41 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*